

SAMTALS- GUIDE

till

Människan
i skapelsen

och

Har naturen
rättigheter?

Inledning

Att samtala med varandra om trons betydelse i livet ger nya perspektiv. Det kan låta stort och det är det. Möten mellan människor ger möjlighet att ta del av hur andra tänker och resonerar. I mötet och samtalet behöver du inte vara säker på vad du tycker. Samtalets stora värde är ju att vi får ta del av andras tankar, vilket berikar och utmanar, då nya idéer och insikter uppstår.

Denna samtalsguide vill vara en hjälp till er i församlingar, pastorat och stift som tillsammans vill fördjupa det teologiska samtalet om klimatfrågor och naturens rättigheter. De två texter som behandlas har sin upprinnelse i ett uppdrag från kyrkomötet 2019.

Människan i skapelsen. Teologiska utgångspunkter för reflektion kring klimatfrågor och naturens rättigheter (2021) är skriven av teologen Michael Nausner och ger en översikt över klimatfrågor och naturens rättigheter.

Naturens rättigheter - i en rättsgemenskap av allt skapat levande (2021) har skrivits av professor Sigurd Bergmann inom ramen för arbetet i Svenska kyrkans teologiska kommitté och behandlar mer specifikt frågan om naturens rättigheter. Den ingår i

Har naturen rättigheter? Ett samtalsdokument från Svenska kyrkans teologiska kommitté (2021).

Texterna refererar till och presenterar ett antal skrifter, bl a *Deklarationen om Moder Jords rättigheter*, påvens encyklika *Laudato Sí* och *Ett biskopsbrev om klimatet*.

Denna samtalsguide lyfter främst frågor direkt från *Människan i skapelsen* och *Har naturen rättigheter?*

Metodtips

Läs gärna med pennan i hand. Att i marginalen sätta utropstecken (!) för det som blir en aha-upplevelse och ett frågetecken (?) för det som blir oklart, underlättar när det är dags att i gruppen samtala om det aktuella avsnittet.

Modell för samtalet

En träff kan vara 2x45 minuter (exklusive paus) och ha följande upplägg:

Runda

Börja varje träff med en runda där var och en får möjlighet att berätta för de övriga i gruppen om det är något som jag fastnat lite extra för i texten. Låt var och en tala utan att kommentera det som sägs. Det är bra att inte värdera det andra säger, utan istället lyssna och ta in.

Samtal

Gruppen samtalar utifrån de frågor som samtalsguiden ger förslag på eller lyfter de tankar som finns i gruppen.

Avslutning

Avrunda med att var och en får säga ett par ord kring reflektioner utifrån backspegeln.

Backspegel

- Har vi berört det vi önskade i början av samlingen?
- En *tanke* som dröjer sig kvar?
- En *känsla* som berör?
- En *handling* du utmanas att göra?

Hur många gånger ni träffas bestämmer ni själva. Låt sammanhanget, tiden, deltagarnas intresse och förutsättningar avgöra hur genomgången av texterna ska läggas upp och anpassa antalet samlingar och gruppens samtal utifrån de specifika förutsättningarna. Samtalsguiden kan användas på många sätt; i den lilla gruppen, som egen reflektion eller som ett utbildningstillfälle. Se den som ett stöd och hjälp i samtal om naturens rättigheter.

Ni kan inleda eller avsluta sammankomsten med "Bön för klimatet". Det kan ge både sammanhang, kontinuitet, styrka och tröst när samtalen kan kännas svåra.

Bön för klimatet

Evige Gud, hela jorden är full av din härlighet. Till dig bär vi fram skapelsens vändor i klimatkrisens tid. Vi ber om nåden att få göra gott, som dina skapade medskapare.

Jesus Kristus, du har gått på vår jord och lever mitt ibland oss. Gör oss känsliga för människors och hela skapelsens lidande. Stärk oss i arbetet för ett värdigt liv, i rättvisa och solidaritet med dem som lever och kommer att leva.

Heliga Ande, modets och självbesinningens kraft, du talar till våra samveten. Trösta oss när vi lider och plågas av ångest. Ge oss oro när vi domnar i bekvämlighetens ro. Skapa om oss till att bli vad vi är: en enda mänsklighet under samma himmel.

ur *Ett biskopsbrev om klimatet*. Svenska kyrkans biskopar 2019.

Kom överens om vilka samtalsregler som ska gälla för det goda samtalet. Utse en samtalsledare som värnar om att alla kommer till tals, att gruppen håller sig till ämnet, att tiden fördelas rättvist och att ni möter varandra i respekt.

Ta en kontakt med ditt närmaste Sensuskontor så får du hjälp med att komma igång. Du kan få fler tips och idéer på pedagogiska metoder som underlättar samtalet i gruppen på www.sensus.se/ledare/metodbanken/

4

1. Fem spänningsfält

Fokus på människans relation till övriga skapelsen i ett raster av fem spänningsfält. Bibliska och teologiska perspektiv på skapelsegemenskapen.

Utgångspunkt:

De fem spänningsfälten i *Människan i skapelsen*, sid 3-5. De spänningar som beskrivs i detta inledande stycke återkommer i textens diskussion av *Deklarationen om Moder Jords rättigheter*, påvens encyklika *Laudato Si* och *Ett biskopsbrev om klimatet*. Det kan därför vara bra att ha läst *Människan i skapelsen* i sin helhet innan samtalet börjar.

Om det är första gången ni träffas i detta sammanhang är det bra att börja med en presentationsrunda så att alla känner sig bekväma och trygga. Följ därefter upplägget hur ni kan genomföra samtalet

Modell för samtalet

En träff kan vara 2x45 minuter (exklusive paus) och ha följande upplägg:

Runda

Börja varje träff med en runda där var och en får möjlighet att berätta för de övriga i gruppen om det är något som jag fastnat lite extra för i texten. Låt var och en tala utan att kommentera det som sägs. Det är bra att inte värdera det andra säger, utan istället lyssna och ta in.

Samtal

Gruppen samtalar utifrån de frågor som samtalsguiden ger förslag på eller lyfter de tankar som finns i gruppen.

Avslutning

Avrunda med att var och en får säga ett par ord kring reflektioner utifrån backspeglarna.

Samtalsfrågor

Ett sätt att förstå människans plats i skapelsen är perspektivet att det inte handlar om antingen eller, utan både och. Att befinna sig i ett spänningsfält är alltså att ta in och balansera från olika håll.

- *Mellan förundran och undran*

Hur skulle du formulera det du är tacksam och glad över (förundran) och det du har ett mer utforskande förhållningssätt till (undran) vad gäller människans roll i skapelsen? Hur ser du på relationen mellan tro och vetenskap? Hur håller vi ihop de båda perspektiven?

- *Mellan antropocentrism och delaktighet*

Fundera på några exempel där föreställningen om människan som världens centrum blir tydlig. Tänk utifrån bibeltexter eller från situationer, relationer och skeenden. Vad blir problematiskt? Hur kan människans särställning förenas med hennes delaktighet i skapelsen?

- *Mellan social och ekologisk hållbarhet*

Hur kan vi kombinera ekologisk hållbarhet med en rättvis social fördelning av jordens resurser? Tänk från flera perspektiv: ekonomiska resurser, klimatet, genus. Vari ligger de stora utmaningarna? Dela med er av goda exempel och egna erfarenheter.

- *Mellan mänskliga och naturens rättigheter*

Mänskliga rättigheter är självklara för oss. Vi pratar om rättighetsbärare och skyldighetsbärare och det finns kopplingar till teologisk syn på människan och människovärdet. Tanken på naturens rättigheter utmanar idén om att det bara är människan som har rättigheter. Räcker det att lyfta fram människan som rättighetsbärare i en tid då vi ser hur naturen påverkas av människans handlande? Vad kan församlingen göra för att skapa medvetenhet om att människan ingår i en sammanhållen skapelsegemenskap?

- *Mellan urfolks och majoritetssamhällens förhållningssätt till jorden*

Hur kan vi förstå spänningen mellan synen på naturen som en förbrukningsvara och att se naturen som en levande partner som inte kan ägas? Går det att förena? Vad behöver göras eller sägas för att skapa konstruktiva relationer mellan urfolk och majoritetssamhällen? Vad kan jag ta ansvar för i det lokala arbetet?

Backspegel

Gör en avslutande backspegel i gruppen.

Har vi berört det vi önskade i början av samlingen?

En känsla som berör?

En tanke som dröjer sig kvar?

En handling du utmanas att göra?

2. Människan i skapelsegemenskapen

Fokus på historiska perspektiv, hot och möjligheter samt förutsättningar för naturens rättigheter

Utgångspunkt:

En hotad skapelsegemenskap, sid 7 i *Människan i skapelsen*

Hållpunkter på vägen, sid 9 i *Människan i skapelsen*

Modell för samtalet

En träff kan vara 2x45 minuter (exklusive paus) och ha följande upplägg:

Runda

Börja varje träff med en runda där var och en får möjlighet att berätta för de övriga i gruppen om det är något som jag fastnat lite extra för i texten. Låt var och en tala utan att kommentera det som sägs. Det är bra att inte värdera det andra säger, utan istället lyssna och ta in.

Samtal

Gruppen samtalar utifrån de frågor som samtalsguiden ger förslag på eller lyfter de tankar som finns i gruppen.

Avslutning

Avrunda med att var och en får säga ett par ord kring reflektioner utifrån backspegeln.

Samtalsfrågor

En hotad skapelsegemenskap

Texterna ger exempel på bibelord som stärker antropocentrism men som också stärker och bjuder in till delaktighet och en annan syn på människans relation till naturen.

- Läs 1 Mos 1:28 Hur kan vi förstå innebörden av att lägga jorden under sig?
- Läs 1 Mos 9:9-10 Hur kan vi förstå naturens roll i relation till människan?
- I texten nämns följande förståelser som tillsammans fått och fortfarande får negativa konsekvenser:
 - En religiös förståelse av människan som härskare över jorden
 - En modern syn på människan som autonom
 - En tilltro till obegränsad ekonomisk tillväxt
- Vilka motkrafter till de tre förståelserna kan vi se i samhället och i kyrkan? På vilket sätt kan jag bidra och vara en motkraft och visa på andra perspektiv?

Hållpunkter på vägen/Moder Jords rättigheter och samisk teologi, sid 12
Deklarationen om Moder Jords rättigheter uttrycker en samhörighet mellan människors och alla andra varelsers rättigheter. Det är ett synsätt som utmanar människans förhållningssätt till naturen.

- Vilka möjligheter finns i kravet på att ge Moder Jord rättigheter? Vad behöver hända för att vi ska förstå och förändra vårt förhållningssätt? Vad kan det få för konsekvenser i samhället, i kyrkan och i våra relationer? Hur kan vi i församlingen, ungdomsgruppen eller i gudstjänsten lyfta frågor om olika synsätt på rättigheter och skyldigheter för människan och naturen?
- Samiskt synsätt på relationen mellan människan och övriga skapelsen har ofta stått i konflikt med en syn på naturen som enbart resurs. Svenska kyrkan har historiskt sett inte varit lyhörd för den samiska natursynen. Nu sker en försoningsprocess mellan Svenska kyrkan och samerna. Vad är viktiga förhållningssätt i en sådan försoningsprocess?

Hållpunkter på vägen/Genusfrågan i klimatkrisen, sid 19

- Feministiska teologer lyfter fram den genushierarki som finns i *Laudato Si'*. Hierarkier bygger på synsättet om över- och underordning. Hur hör ekologisk rättvisa och genusrättvisa ihop? Hur kan vi medvetandegöra om normer kring genus på ett konkret sätt i det sammanhang vi finns?

Hållpunkter på vägen/Ett biskopsbrev om klimatet, sid 20-21

- På vilket sätt kan en "skapelseorienterad livssyn" hjälpa oss att få en balanserad förståelse av vad ett gott förvaltarskap innebär?

Backspegel

Gör en avslutande backspegel

Har vi berört det vi önskade i början av samlingen?
En tanke som dröjer sig kvar?

En känsla som berör?
En handling du utmanas att göra?

3. Historia, nuläge och framåt

Fokus på hur det ser ut idag, olika argument och vad nästa steg skulle kunna vara

Utgångspunkt

Historiska perspektiv, sid 8 i *Har naturen rättigheter?*

En ekumenisk ansats, sid 9 i *Har naturen rättigheter?*

Den aktuella diskussionen, sid 12 i *Har naturen rättigheter?*

Vad talar emot naturens rättigheter? Sid 16 i *Har naturen rättigheter?*

Vägen framåt, sid 25 i *Människan i skapelsen*

Modell för samtalet

En träff kan vara 2x45 minuter (exklusive paus) och ha följande upplägg:

Runda

Börja varje träff med en runda där var och en får möjlighet att berätta för de övriga i gruppen om det är något som jag fastnat lite extra för i texten. Låt var och en tala utan att kommentera det som sägs. Det är bra att inte värdera det andra säger, utan istället lyssna och ta in.

Samtal

Gruppen samtalar utifrån de frågor som samtalsguiden ger förslag på eller lyfter de tankar som finns i gruppen.

Avslutning

Avrunda med att var och en får säga ett par ord kring reflektioner utifrån backspeglarna.

Samtalsfrågor

Historiska perspektiv

Sambandet mellan mänskliga rättigheter och naturens rättigheter är inget nytt, utan har sitt ursprung långt tillbaka.

- Vad i texten om historiska perspektiv förvånade dig mest? Vad var mest givande och intressant?

En ekumenisk ansats

- Läs de sex punkterna från Bernresolutionen. Är det begripligt? Är det någon av punkterna som sticker ut? Vilken är den viktigaste punkten?

Den aktuella diskussionen

- Kunskapen om ekosystemens inbördes beroende speglas inte alltid i dagens miljölagstiftning. Allt hänger ihop: synen på naturen, samhället, människan, etik, livsåskådningar och värdegrund. Hur kan vi hjälpas åt att hålla ihop de olika områdena, så att de inte drar isär? Vad kan politiken åstadkomma? Civilsamhället? Kyrkorna? Medborgarna?

- Ett exempel som nämns i texten är länder som inkluderar naturens rättigheter i sin konstitution. Vad kan vi lära av det?
- Ytterligare en aspekt om naturens rättigheter är den religiösa och den interreligiösa inspirationen. Vad finns det för lärdomar att dra från det sammanhanget?

Vad talar emot naturens rättigheter?

- Riksdagen slår fast att "naturen bör få tillerkännas rättigheter utan att den har några skyldigheter". Vad betyder det?
- Vem ska representera naturen i en rättssak?
- Fundera på en situation då naturens rättigheter kan hamna i konflikt med människans rättigheter. Hur kan en tänka kring det?
- Vad ser du för dilemman och möjligheter framöver kring naturens rättigheter i relation till mänskliga rättigheter?

Vägen framåt

Vi slutar där vi började, i tankarna kring spänningsfälten, att vi behöver vara i det som är både och, inte antingen eller. Både ta ansvar för skapelsen och vara i relation till skapelsen.

- Om du fick formulera en dialektik, en dialog mellan två perspektiv kring naturens rättigheter, skapelsen eller kring något annat viktigt - hur skulle den formuleras? Och hur skulle en syntes kunna växa fram, dvs ett synsätt som rymmer båda perspektiven utan att spela ut det ena mot det andra?
- När Martin Luther talar om att en kristen människa är både fri och slav, att hon är både syndare och rättfärdig då formulerar han spänningar som hör det kristna livet till och som behöver hållas ihop. Hur kan vi koppla dessa spänningar till klimatkrisens existentiella utmaning?
- Vilka spänningsfält ser du i det sammanhang du finns i?
- Hur kan ni fortsätta samtalet om naturens rättigheter och skapelsen? Hur kan ni göra fler delaktiga i samtalet?

Backspegel

Gör en avslutande backspegel

Har vi berört det vi önskade i början av samlingen?
En tanke som dröjer sig kvar?

En känsla som berör?
En handling du utmanas att göra?

